

Katrien Zabeau

Symposium "Opvoeden anno 2015"

9 oktober 2015

Psychoanalytische pedagogiek: opvoedingsondersteuning en psychotherapie aan kinderen en jongeren

(Een andere visie op de psychoanalytische pedagogiek:
opvoedingsondersteuning en psychotherapie aan
kinderen jongeren (al dan niet met een fysieke
beperking) met het accent op de concepten
Gehechtheid en Temperament)

Introductie

Ik zou het vandaag met jullie willen hebben over opvoedingsondersteuning en psychotherapie aan kinderen en jongeren vanuit een psychoanalytisch kader, of met andere woorden: mijn visie op de psychoanalytische pedagogiek. Werken vanuit een psychoanalytisch kader houdt in dat je vertrekt vanuit een aantal basisprincipes, met als belangrijkste:

- iedere mens is UNIEK
- de psychoanalyse gaat er van uit dat er naast een bewust leven ook ONBEWUSTE PROCESSEN zijn

Dat zijn principes van waaruit ook ik vertrek, alleen leg ik in de praktijk meer het accent op de concepten Gehechtheid en Temperament.

Daar zijn verschillende redenen voor:

- de BELANGRIJKSTE REDEN is dit: er schuilt achter de hulpvraag van een ouder vaak een totaal andere hulpvraag van een kind
- Het opvoedingsproces wordt BEÏNVLOED DOOR TAL VAN FACTOREN, waarbij de persoonlijkheid van de ouder EN van het kind centraal staan (procesmodel van Belsky).
- verder zijn beide concepten van fundamenteel belang, tegelijk bestaat over de INVULLING ervan behoorlijk wat misverstanden

Misvatting 1: "Er is niets mis met de gehechtheidsrelatie met mijn kind, want ik zie mijn kind graag"

Hier stuiten we wat mij betreft, op één van de meest voorkomende misverstanden over het concept. Veel ouders zijn er stellig van overtuigd dat zij een veilige gehechtheidsrelatie met hun kind hebben en dat dat daar niets aan moet veranderen, want "ze zien hun kind graag". Het hebben van een veilige gehechtheidsrelatie en graag zien, zijn twee verschillende dingen.

De vraag is: wat is gehechtheid?

Gehechtheid gaat over de verbinding van mens tot mens en hoe die tot stand komt.

- GEHECHTHEIDSFIGUREN
 - GEHECHTHEIDSGEDRAGINGEN
 - mobiliseren of roepen van de GEHECHTHEIDSFIGUUR
 - GEHECHTHEIDSSYSTEEM, EEN INTERN WERKMODEL VAN GEHECHTHEID
- Het PROCES VAN HECHTING vindt altijd plaats in een DUALE RELATIE waarin beide deelnemers een COMPLEMENTAIRE BIJDRAGE leveren

- BEELDEN OP BASIS VAN HET INTERN WERKMODEL VAN GEHECHTHEID
- ANTICIPEREN en AANPASSEN
- GEHECHTHEIDSREPRESENTATIE en op basis daarvan de GEHECHTHEIDSSTIJL van een kind

- Het streefdoel van HET PROCES VAN HECHTING

- vier GEHECHTHEIDSSTIJLEN zijn die gepaard gaan met een specifieke manier van opvoeden
- De centrale begrippen BESCHIKBAARHEID en SENSITIEVE RESPONSIVITEIT

- SPIEGELEN

- BELANG EN BETEKENIS VAN GEHECHTHEID

Misvatting 2: "ik heb zelf heel negatieve gehechtheidservaringen, dus mijn kind is gedoemd en daar is niks aan te doen":
Intergenerationele overdracht van gehechtheid

- Gehechtheid is een RELATIEF vaststaand gegeven
- POSITIEVE GEHECHTHEIDSERVARINGEN
- Een mens WERKT heel zijn leven aan gehechtheid
- tijden van nood: OORSPRONKELIJKE AARD VAN GEHECHTHEID EN DE DAARBIJ HORENDE VERWACHTINGEN TOV VAN ANDEREN.

- RECHTLIJNIGE REDENERING : volwassen GEDETERMINEERD door hun verleden

- positieve gehechtheidservaringen: HERSTRUCTURERINGEN van een kinderlijk onveilig werkmodel
- bij een volwassene: EEN MENTALE REPRESENTATIE VAN GEHECHTHEID
- INHOUD MENTALE REPRESENTATIE VAN GEHECHTHEID

- INVLOED van vroegkinderlijke gehechtheidsrelaties van de ouder, INVLOED mentale representatie van gehechtheid

- De mentale representatie is een soort FILTER

- DE HECHTINGSGESCHIEDENIS HERHAALT ZICH VAAK. MAAR NIET ALTIJD.
Wat doen we met die kennis?

- werken aan de VISIE van ouders

- Vaak zie ik wel dat mensen met een veilige gehechtheidsrepresentatie toch een onveilige gehechtheidsrelatie opbouwen met hun kind. Dan is het belangrijk om op zoek te gaan naar de oorzaak hiervan

- fout in de COMMUNICATIE tussen ouder en kind of het GEDRAG van de ouder en dan werk je daaraan.

- In een aantal gevallen liggen de mogelijke belemmeringen die een soepele communicatie in de weg staan, IN HET KIND ZELF: Kinderen met een ERNSTIGE LICHAAMELIJKE OF PSYCHISCHE BEPERKING

- Een andere oorzaak van een verstoorde sensitieve responsiviteit en beschikbaarheid ligt voor mij in het CONCEPT TEMPERAMENT

Misvatting 3: "Mijn kind is opzettelijk stout en druk, alleen maar om mij op de kast te jagen": Temperament

- MET DE TERM TEMPERAMENT WORDT HET GEHEEL AAN PERSOONLIJKHEIDSEIGENSCHAPPEN OF -KENMERKEN AANGEDUID

- VROEGSTE KINDERJAREN, AANLEG, ERFELIJK

We gaan er van uit dat er 7 PERSOONLIJKHEIDSKENMERKEN zijn die het temperament bepalen

- Er bestaan in de psychologie verschillende indelingen van de temperamentsverschillen, maar er is niet één indeling die algemeen aanvaard of opgelegd wordt

-

- ZICHT KRIJGEN op de eigenschappen van het kind

- het TEMPERAMENT van de ouder
- HET EFFECT op de opvoeding: in de WISSELWERKING
- meer BEGRIP voor het gedrag van een kind en dat situaties vanuit een andere invalshoek kunnen bekeken worden

- MET ANDERE WOORDEN: IK PROBEER DE SENSITIVITEIT, DE RESPONSIVITEIT EN DE REFLECTIVITEIT (NADENKEN OVER HET GEDRAG IN TERMEN VAN ONDERLIGGENDE GEDACHTEN EN GEVOELEN EN ONDER WOORDEN BRENGEN!) TE VERGROTEN

- OPVOEDINGSSTRATEGIE mede bepaald door het temperament van het kind

- Uiteindelijk heeft elk kind behoefte aan structuur, voorspelbaarheid, grenzen, stimulatie en genegenheid alleen BEPAALT HET TEMPERAMENT VAN EEN KIND WAAR HET ACCENT IN DE OPVOEDING ZOU MOETEN LIGGEN

- Ik zie in de praktijk heel vaak dat ouders zich documenteren over opvoeding, datgene wat ze geleerd hebben proberen toe te passen zonder echt rekening te houden met wie en wat hun kind is

- ONREALISTISCHE VERWACHTINGEN: de lat te hoog of verkeerd leggen
- Die verwachtingen worden dan bijna altijd gestuurd door het eigen temperament of de druk van buitenaf. Mensen gebruiken zichzelf al te vaak als REFERENTIEPUNT

- de opvoeding kan een HEEL ZWARE OPDRACHT ZIJN
- HET TEMPERAMENT SLUIT NIET AAN BIJ HET TEMPERAMENT VAN DE OUDER.
- INVLOED VAN DE OMGEVING OP DE BELEVING VAN DE OPVOEDING

Dit hele verhaal kan als volgt worden samen gevat: de verschillende temperamenten binnen een gezin en de gehechtheidsrelaties die er bestaan, bepalen hoe het gezinsleven er uitziet. De essentie van het verhaal is dat hoe minder de temperamenten bij elkaar aanleunen en hoe onveiliger de gehechtheidsrelaties, hoe meer strijd er is en zal zijn.